

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 19

Заснований в 1996 році

Рівне – 2002

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 378

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 19. — Рівне: РДГУ, 2002. — 172 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії та історії дошкільної педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання, розвитку і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Оп

убліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів дитячих садків, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН
Мітюров Борис Никифорович (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович**
(Інститут проблем виховання АПН України);

доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович**
(Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович**
(заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович**
(Міжнародний університет "Рівненський економіко-гуманітарний інститут" ім. С.Дем'янчука);

доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна**
(Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна**
(Прикарпатський педагогічний університет ім. В.Стефаника);

доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна**
(Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович**
(Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)

доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович**
(Університет "Острозька Академія");
кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна**
(Рівненський державний гуманітарний університет)

доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович**
(Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович**
(Запорізький державний університет)

доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович**
(Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);

доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович**
(Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович**
(Рівненський державний гуманітарний університет);

кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович**
(заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 8 від 29.03.2002 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За

достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.
Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 1.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2002

9. Методика навчання дітей рідної мови та ознайомлення з явищами навколишнього життя в дошкільному закладі //Програма для студентів педінститутів /Упорядник А.М.Богуш. – К.: РУМК, 1990. – С.20 – 22.
10. Основи дефектології та логопедії //Програма для студентів недефектологічних факультетів педінститутів /Укладачі: Г.М.Коберник, І.Н.Двигун – К.: РУМК, 1990. – С.5 –6.
11. Селиверстов В.И. Речевые игры с детьми. – М.: Владос, 1994. – 344 с.
12. Сухомлинський В.О. Вибр. тв.: У 5 т. – К.: Рад. шк., 1979. – Т. 3 – 202с.
13. Тихеева Е.И. Развитие речи детей (раннего и дошкольного возраста): Пособие для воспитателей дет сада /Под. ред. Ф.А. Сохина. – 5-е изд. – М.: Просвещение, 1981. –159 с.
14. Ушинський К.Д. Рідне слово //Вибр. пед. твори: У 2 т. – К.: Радянська школа, 1983. – Т. 1 – 123с.
15. Фомичева М.Ф. Воспитание у детей правильного произношения: Пособие для воспитателя дет. сада. – 3-е изд. – М.: Просвещение, 1980. – 240 с.
16. Хватцев М.Е. Логопедическая работа с детьми дошкольного возраста – М.: Учпедгиз, 1961. – 204 с.

Одержано редакцією 15.01.2002.

УДК: 371. 2

О. Б. ПЕТРЕНКО

ОСОБЛИВОСТІ СТАТЕВОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Концептуальне положення сучасної теорії дошкільного виховання спрямоване на використання потенційних можливостей розвитку кожної дитини, формування індивідуально-творчих здібностей вже на етапі дошкільного дитинства. Для фізичного, морального і розумового розвитку людини вік дошкільного дитинства відіграє значну роль. У цьому віці закладаються основні риси характеру особистості, які потім розвиваються під впливом подальших життєвих умов. У цьому ж віці проявляються ті або інші нахили і здібності, які мають суттєве значення для всього подальшого розвитку дитини. Для цього періоду характерною є статеві ідентифікація: дитина усвідомлює себе як хлопчика чи дівчинку. Діти набувають уявлення про відповідні стилі поведінки.

У сучасних умовах багато проблем людини пов'язані із поглибленням статевої ідентичності; виникають труднощі міжстатевих контактів, невміння створити сім'ю, неправильне виховання дітей, збільшення кількості молоді, яка відноситься до сексуальних меншин. Саме часткова або повна інверсія статевих і гендерних (визначення статі як соціального явища) ролей є причиною цього. Тому сьогодні особливо важливим у педагогіці є вчасне і вдале спрямування статевої соціалізації дитини. Розпочинати цю роботу слід саме з дошкільного віку.

Довгий час вітчизняна педагогіка і психологія були “безстатевими”. Навіть підручники з психології писали про особливості “дітей такого-то віку”, або просто здійснювався поділ дітей за біологічними ознаками на хлопчиків та дівчаток. За одними і тими ж методиками навчання і виховання, з одним і тим же вихователем дівчатка і хлопчики приходять до одних і тих самих знань і вмінь різними шляхами, використовуючи різні стратегії мислення і поведінки.

Співвідношення чоловічого і жіночого начала, умови виховання кожної особистості дають можливість говорити, що біологічна стать - це лише частина інформації при роботі з дітьми різних статей. Все частіше в науковій літературі з'являється поняття “гендерний аспект”. При аналізі гендеру виникає необхідність вивчення специфіки взаємовідносин між хлопчиками і дівчатками, між дівчатками, між хлопчиками. Останні дослідження взаємин дітей у групах довели, що одним із найбільш важливих факторів прояву гуманних стосунків, крім віку дитини, є її статеві приналежність, тобто фактор статевої диференціації.

Психологічний словник пропонує визначення статевої ідентифікації як “сукупність генетичних, морфологічних, фізіологічних і психологічних ознак, на основі яких розрізняють чоловічу і жіночу стать. Як фундаментальна якість живого статеві диференціація у людини соціокультурно зумовлена і є першою і найважливішою категорією, яка засвоюється дитиною” [5].

Наша увага до проблеми статевої диференціації зумовлена не лише тим, що категорія статі – досить складна психологічна, історико-культурна, соціальна і клінічна проблема, але насамперед тим, що сучасні вимоги особистісно орієнтованого виховання та індивідуального підходу до формування особистості не можуть бути виконані без формування психологічної специфіки статі дитини.

Якщо проаналізувати дослідження психолога непедагогічної науки, то можна зробити висновок, що при спробах вивчення статевої диференціації вчені виявляються в полоні схеми подвійної детермінації розвитку дитини: або біологічної, або соціальної. Перший підхід, який бере початок у психоаналізі, безпосередньо виводить риси дитини з її статевої приналежності (З.Фрейд) [8], а другий – провідне значення приписує наочності в системі виховних впливів на дитину, особливостей її соціалізації (Мід, Колберг) [7].

Цілком очевидно, що статеву диференціацію не може бути одночасно визначена якимось з цих факторів чи їх поєднанням. Сутність статевої диференціації в психології розвитку особистості заключається в становленні психологічної статі дитини, яке базується на статевої самосвідомості і ціннісних орієнтаціях, статевої ролі, статевої позиції особистості, що реалізується нею у спілкуванні і діяльності. У результаті цього процесу стать в ході соціалізації виявляється заданою, що призводить до усвідомлення суб'єктом власної статевої приналежності, формуванню статевої ідентичності і відповідних даній культурі статевої орієнтації та зразків поведінки.

Статеву диференціацію набуває психологічного змісту для особистості лише при включенні її в діяльність, особливо спільну з іншими дітьми. Статеву соціалізацію проходить через діяльність – дитина засвоює стійкі форми соціальної поведінки у відповідності до статевої ролі. У діяльності дошкільнят формуються уявлення про відповідні стилі поведінки. Це означає, що статеву диференціацію, з однієї сторони, відображає сам факт наявності певних психологічних ознак, пов'язаних зі статевою приналежністю, з іншої – процес набуття цих ознак, формування психологічної статі особистості в історії культури (соціогенезі) та індивідуальність історії людини (онтогенезі).

Всі діти розвиваються по-різному. Різниця у розвитку за статевими показниками відмічається уже на шостому тижні вагітності. Американський психолог Андрієн Менделл [4] стверджує, що на шостому тижні у чоловічому ембріоні починає працювати Y - хромосома, яка сприяє виробленню чоловічого гормону – тестостерону. Дівчатка народжуються більш зрілими дітьми на 3-4 тижні раніше, ніж хлопчики. Хлопчики на 2-3 місяці пізніше починають ходити, на 4-6 місяців пізніше говорити. До року різниця у розвитку психіки хлопчиків та дівчаток досягає високого рівня, що проявляється у поведінці, у діяльності.

У дошкільному віці статевої деморфізм і психофізіологічна індивідуальність хлопчиків та дівчаток більш виражені. У дітей різної статі по-різному функціонує мозок, визначаються різні шляхи його розвитку і поведінки дитини.

Більшість хлопчиків намагається бути сильними, сміливими, мужніми, не плакати від болю чи образи, дівчатка прагнуть бути акуратними, діловими в побуті і м'якими чи вередливими у спілкуванні. На кінець дошкільного віку хлопчики і дівчатка не в усі ігри грають разом, у них з'являються специфічні ігри - лише для хлопчиків і лише для дівчаток.

Якщо проаналізувати ігри хлопчиків і дівчаток дошкільного віку, то ми побачимо, що дівчаткам не потрібно великої території, їм достатньо куточка в кімнаті або ж невеличкого місця на дворі, щоб тривалий час грати, наприклад, в "дочки-матері". Ігри дівчаток базуються на міжособистісних стосунках і майже не містять правил. Якщо і визначаються певні правила, то вони змінюються відразу при зміні ситуації.

Ігри ж хлопчиків розраховані на освоєння території, на дослідження різних об'єктів. Якщо ми обмежуємо ігровий простір хлопчиків, то вони використовують наявну територію максимально. Крім того, у хлопчиків завжди в іграх є правила, яких вони чітко дотримуються.

Хлопчики і дівчатка по-різному ведуть себе в групі. Дівчатка прагнуть співпраці, у них майже відсутній у цьому віці мотив змагання. Хлопчики прагнуть встановити правила, ієрархію в групі, емоційно сперечаються з приводу цього. Якщо виникають конфлікти, то хлопчики намагаються шукати вихід з ситуації, тоді як дівчатка відразу ображаються і не бажають виконувати роботу. Для хлопчиків важливо, щоб вихователь проговорив умови і правила діяльності в групі, без цього вони не включаються в роботу.

Для дівчаток важливо просто отримати завдання і викликати хороше ставлення до себе вихователя. У дівчаток переважно дві задачі - бути "хорошою" і в той же час підтримувати хороші стосунки з оточуючими. Дівчатка більш конформні, їх легше у чомусь переконати. У хлопчиків основна задача діяльності - самоутвердження.

Необхідно при роботі з дошкільниками враховувати і особливості емоційної сфери. Хлопчики короткочасно, але яскраво і вибірково реагують на емоційні фактори, а у дівчаток в ситуації, що викликає емоції, різко наростає загальна активність, підвищується емоційний тонус кори головного мозку. Хлопчики не здатні довго утримувати емоційну напругу, вони відключають слухове сприймання у випадку, коли дорослі роблять зауваження, інформація до них не доходить. Тому нотація для хлопчика повинна бути набагато коротшою, ніж для дівчинки, змістовно насиченою, конкретною.

Цікаві результати експерименту Абраменкової В.В [1], яка вивчала вплив статевої диференціації на міжособистісні стосунки дітей в одностатевій групі і в ситуації спільної діяльності. Експеримент будувався наступним чином: четверо хлопчиків / дівчаток у процесі спільної діяльності опинилися в ситуації загрози покарання (або очікування нагороди) то для всіх учасників діяльності, то для когось одного. Виявилось, що у вікових групах 5-6 і 6-7 років показники гуманного ставлення різні у хлопчиків та дівчаток. Дівчатка в ситуації загрози покарання в меншій мірі, ніж хлопчики, схильні проявляти гуманне ставлення до ровесників.

Дівчатка виявляють більш високий рівень соціальної поведінки. Хоча "егоїстичних" дівчаток в цілому більше, ніж хлопчиків, але вони або спеціально приховують це і "на публіку" демонструють соціально схвалені форми поведінки, або ж не усвідомлюють свого мотиву.

Другий виявлений у ході експерименту факт стосується впливу групи ровесників на вияв гуманного ставлення у відповідності до статевої диференціації.

Хлопчики в груповій діяльності намагаються знищити загрозу покарання ровесників, а наодинці з експериментатором їх в більшій мірі хвилює власне благополуччя. Дівчатка ж, навпаки: в індивідуальній ситуації більше схильні турбуватися про благополуччя ровесників, а в груповій – про власне благополуччя.

Результати даного експерименту дозволяють говорити про те, що група ровесників різноманітними способами впливає на гуманну поведінку хлопчиків і дівчаток даного віку. У дівчаток у всіх ситуаціях спільної діяльності показники міжособистісних гуманних відносин нижчі, ніж у хлопчиків, тобто вони більш егоїстичні. Дівчатка показують більш високий рівень рефлексії і соціальної відповідальності і більшу, ніж хлопчики, гнучкість, здатність демонструвати соціально схвалені форми поведінки. У дівчаток і хлопчиків виявляються розбіжності в орієнтації на соціальні об'єкти: якщо для хлопчиків група ровесників своєї статі є референтною, то для дівчаток не група ровесниць, а дорослий є референтною особою.

Ці факти можна пояснити тим, що віковий розвиток дівчаток випереджає розвиток хлопчиків. Дівчатка раніше від хлопчиків засвоюють моральні норми, зокрема, норму гуманності "для себе, як для іншого, і для іншого, як для себе" (хоча б зовні, на вербальному рівні). Але справа не лише в цьому.

Статева диференціація, фундаментальна категорія, не може бути обмежена рамками психології. На мою думку, причина відмінностей – не статеву приналежність сама по собі, а та різниця в соціальному статусі і статевої ролі, які склалися історично у нашій культурі і знайшли відображення у поведінці сучасних дошкільників.

Дитяча група як носій власної субкультури має специфічні функції у формуванні психологічної статі дитини: у спільній діяльності і спілкуванні "на рівних" уточнюється і відпрацьовується поведінка дитини у відповідності з її статевою роллю, встановлюються психологічні відмінності статевої поведінки хлопчиків і дівчаток.

В педагогіці немає ще наукових досліджень в гендерному аспекті. Тому в сучасних умовах слід виробляти методики навчання і виховання різностатевих дітей одночасно з врахуванням їх гендерних особливостей. Необхідно створювати додаткові можливості для розкриття потенціалу дівчаток і хлопчиків, а також їх підготовки до майбутнього життя саме у сензитивний період до статевої ідентифікації – у дошкільному віці. Метою такого підходу має бути розвиток і формування соціально зрілої творчої жіночої і чоловічої особистості в її власних інтересах та в інтересах суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абраменкова В.В. Дошкольная психология. – М., 2001.
2. Белопольская Н.Л. Половозрастная идентификация. Методика исследования детского самосознания. – М., 1995.
3. Божович Л.И. Проблемы формирования личности. – М., 1995.
4. Геодакян В.А. Эволюционная теория пола // Природа. – 1991. – № 8.
5. Краткий психологический словарь. – Ростов-на-Дону, 1999. – 512 с.
6. Кулагина И.Ю., Колюцкий В.Н. Возрастная психология. – М., 2001.
7. Обухова Л.Ф. Детская психология: теории, факты, проблемы. – М., 1995.
8. Фрейд З. Психология бессознательного. – М., 1995.

Одержано редакцією 25.02.2002.

УДК: 372.2

Г. Ф. МЕНАЛЮК

РОЛЬ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ В ГУМАНІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Гуманізація освіти – це її орієнтація на розвиток особистості, визнання прав дитини на соціальний захист, щастя, розвиток її здібностей, індивідуальності, відмова від авторитаризму і тиску. У гуманізації шкільної освіти значну роль відводять математиці (Богданович М.В., Друзь Б.Г., Столяр А.А.). Однак окремі дослідники зводять гуманізацію до гуманітаризації освіти, тобто збільшення в ній питомої ваги гуманітарних дисциплін, заперечуючи вплив навчання математики на розвиток особистості. При цьому вважається, що у формуванні сучасної людини важливу роль повинні відігравати лише література, музика, образотворче мистецтво та інші гуманітарні предмети.

Нерідким є і таке бачення, що математика потрібна лише обмеженому колу випускників школи, майбутнім математикам, фізикам, інженерам, тобто тим, хто обере професію, пов'язану з математикою. Між тим нині розвиток математики пов'язаний з великим розширенням поля її застосування, коли важко назвати наукову галузь, в якій би не використовувалися або не досліджувалися можливості використання математичних методів. Саме на мові сучасної математики моделюються явища природи і суспільства; математичне моделювання за допомогою сучасної обчислювальної техніки – могутній метод розв'язання проблем передбачення результатів, процесів, прогнозування наслідків у галузі біології, економіки, геології, соціології, машинобудування і т.д. Математика є основою економіки, її фундаментом, важливим компонентом менеджменту і всіх видів бізнесу.

Математика – засіб пізнання навколишнього світу, мова Природи, Всесвіту, наукових досліджень, важливий компонент графічної і символічної інтернаціональної мови людей Землі. Символи, графічні зображення, креслення – найстародавніший і наймудріший винахід людського розуму. Математичні поняття, просторові й кількісні уявлення, відношення і взаємозв'язки постійно використовуються при вивченні всіх предметів, впливаючи на розвиток мислення, уяви, на загальний інтелектуальний розвиток, привчають до чіткого логічного висловлювання думок. Осмислення математичних понять має допомогти учням з'ясувати (на доступному для них рівні) особливості, порядок, симетрію, закономірності навколишнього світу, осмислити його просторову модель, сформулювати певне ставлення, інтерес до реального світу, пізнати себе, свої можливості в самопізнанні, самоудосконаленні, закласти основи творчої особистості.

Гуманізація передбачає зміну поглядів на саму суть виховання, що розглядається не лише як процес зовнішнього впливу на дитину, а як саморозвиток, самовираження особистості, коли дитина стає дійсним суб'єктом виховання. Характеризуючи роль математики в гуманізації освіти, не можна обійти діяльність видатного математика двадцятого століття Андрія Миколайовича Колмогорова, у багаточисленних виступах і статтях якого з проблем шкільної математичної освіти розкриваються великі можливості духовного виховання людини, закладені в математиці.

Входження дітей у світ математики розпочинається вже в дошкільному віці: вони порівнюють предмети за величиною, встановлюють кількісні й просторові відношення, вивчають геометричні фігури, оволодівають моделюючою діяльністю. Навчання дошкільників

ЗМІСТ

Передмова	3
Богуш А.М. Підготовка студентів до здійснення наступності і спадкоємності дошкільної і початкової ланок у системі неперервної освіти	4
Поніманська Т.І. Дитинство як категорія гуманістичної педагогіки	7
Дичківська І.М. Розвиток інноваційної поведінки педагога.....	10
Артемова Л.В. Перспективи підготовки працівників дошкільного профілю в умовах ступеневої освіти	14
Чумичева Р.М. Дитство – среда індивідуальної самореалізації	19
ЕрофееваТ.И. Проблема полипрограмности и вариативности в российском дошкольном образовании	26
Щербакова К.Й. Деякі аспекти проблеми готовності дітей до вивчення математики в школі	29
Кузьменко В.У. Створення індивідуально зорієнтованих програм виховання і навчання дітей дошкільного віку	34
Коломинский Я.Л., Панько Е.А., Валужина Е.В., Гутковская Е.Л., ЧесноковаЕ.П. Влияние профессиональной деятельности музыкального руководителя на развитие личности дошкольника	37
Карпенчук С.Г. Педагогічна майстерність як інтегрована система педагогічного досвіду А.С. Макаренка.....	41
Янцур Л.А. Розвиток дитячої творчості в зображувальній діяльності	50
Макагон К.В. Підготовка педагогів до пошукової діяльності в умовах післядипломної освіти	55
Горопах Н.М. Реалізація принципів розвивального навчання в екологічній освіті дошкільнят	58
Маліновська Н.В. Переказ як метод формування у дошкільників діалогової компетенції	64
Крайнева Л.В. Лінгводидактична підготовка вихователів до роботи в умовах білінгвізму	68
Гайдаржирська Л.П. Навчання дошкільників в умовах сучасного дитячого садка	73
Борова В.С. До проблеми виховання орфоепічної правильності мовлення дітей старшого дошкільного віку	77
Беленька А.В. Організація та проведення практичних і семінарських занять за інтерактивними методиками	83
Машовець М.А. Самостійна робота студентів як засіб професійного самовдосконалення.....	89
Сергеева В.Ф. На зорі дошкільної справи в Україні.....	92
Улюкаєва І.Г. Історія та актуальні проблеми підготовки педагогів для системи дошкільної освіти в Україні	96
Кобилянська Л.І. Індивідуальне і суспільне дошкільне виховання: альтернатива чи ефективна взаємодія?.....	102
Струннікова Д.І. Організація спільних форм природопізнавальної діяльності старших дошкільників і молодших школярів	105
Машкіна Л.А. Організація педагогічної практики в умовах ступеневої підготовки вихователя	109
Литвиненко С.А. Виховання у особистісному вимірі: сучасні підходи.....	114
Солоненко Н.С. Проблема економічної підготовки школярів у сучасних умовах	117
Якимчук Р.І. Виправлення недоліків мовлення шестирічних учнів.....	121
Петренко О.Б. Особливості статевої диференціації дитини дошкільного віку	125
Меналюк Г.Ф. Роль навчання математики в гуманізації дошкільної освіти	128
Терешко Л.В. До питання міжпредметної інтеграції у формуванні мовленнєвих умінь майбутніх педагогів	131
Зданевич Л.В. Організаційно-методичні основи адаптації першокурсників	135
Гринчук Т.В. Аксиологічний підхід до проблем сучасного дошкільного виховання.....	139

Бєлова С.А. Гуманістична сутність німецької реформаторської педагогіки початку ХХ сторіччя	143
Врочинська Л.І. Взаємодія суспільного і родинного виховання в умовах сьогодення	147
Янцур М.С. Визначення функцій фахівців з професійної орієнтації учнівської молоді	151
Кравець Л.М. Педагогічна рефлексія у професійній діяльності вчителя	155
Довганич В.М. Засоби духовно-морального виховання дітей у педагогічній спадщині С.Русової	158
Бричок С.Б. Представники церковно-релігійної педагогіки (кінець ХІХ – початок ХХ ст.) про виховання духовності дитини	161
Димченко С.С. Формування стилю педагогічного спілкування в класі спеціального інструменту (теоретичні і методологічні аспекти)	164
Відомості про авторів	168

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти

Збірник наукових праць

НАУКОВІ ЗАПИСКИ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Випуск 19

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Редактор Поніманська Т.І.
Технічний редактор Коломис О.Ф.
Комп'ютерна верстка Рахманова Л. О.

Здано до набору 10.03.2002 р. Підписано до друку 29.03.2002 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 19,87. Обл. вид. арк. 20,17. Замовлення № Тираж 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки
(к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59

О

новлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти:
Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного
гуманітарного університету. Випуск 19. — Рівне: РДГУ, 2002. — 172 с.

ISBN 966 — 7281 — 07 — 1.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії та історії дошкільної педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання і розвитку дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів дитячих садків, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 378**ББК 74.20**